

Розвиток у професійній фізкультурній освіті акме-культурологічного потенціалу майбутнього фахівця

I. В. Іваній

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми, Україна
Corresponding author. E-mail: physic@sspu.sumy.ua

Paper received 12.04.18; Accepted for publication 18.04.18.

<http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-163VI67-08>

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі модернізації професійної фізкультурної освіти на засадах підвищення акме-культурологічного рівня всіх учасників навчального процесу. Проаналізовано взаємозв'язок понять теорії акмеології і культури, принципи, які визначають стратегію і тактику організації професійної підготовки майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту. Показано, що інтеграція акмеологічного і культурологічного підходів потребує вирішення нових завдань та оптимізації напрямків педагогічної взаємодії викладача і студента у процесі професійної фізкультурної освіти. Автор осмислює та вводить у науковий обіг нове поняття «акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту».

Ключові слова: акмеологія, культура, акме-культурологічний потенціал, професійна діяльність, фахівець фізичного виховання та спорту.

Вступ. Вища професійна фізкультурна освіта сьогодні перебуває у стані інноваційних пошуків і змін, для яких характерні неперервність, динамізм, глобалізованість. Особливо помітними є зміни у сфері інформатизації й системі технологій навчання, філософських підходах щодо акмеологічних і культурологічних засад розвитку фізкультурної освіти. Натомість зазначимо, що потужний прорив у сфері фізкультурної освіти, який відбувся у короткі терміни, не супроводжується ні концептуальними, ні якісними змінами порівняно з тими масштабами, якого він набув, а тому все більш відчутними стають необхідність оновлення й удосконалення професійної підготовки та професійної спрямованості навчання. Перед суб'єктами вищої професійної фізкультурної освіти постає завдання рішуче повернутися до нових вимог і потреб суспільства, особистості й максимально їх врахувати у своїй діяльності. Врахувати означає не просто і не стільки адаптуватися, скільки передбачувати, випереджувати, впливати, спрямовувати. Вважаємо, що реалізація цього завдання уможливується за умов модернізації професійної фізкультурної освіти на основі акмеологічного й культурологічного підходів.

Короткий огляд публікацій з теми. У сучасній науці розроблено теоретичне підґрунтя для розв'язання означеного завдання. Розглянуто смислові орієнтири сучасних концепцій підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, які сконцентровані на фіксації його професійних координат із позицій механізму соціалізації та акмеологічного підходу, а результати розглядаються як комплексна характеристика особистості фахівця, у якій цілісно виявляється її наявний соціальний і професійний досвід [3; 6]. Культурологічний підхід щодо розвитку професійної фізкультурної освіти окреслився цілком рельєфно. Основні його положення знаходимо у працях як вітчизняних [4; 5], так і зарубіжних вчених [10]. Вчені доводять, що цілісність змісту вищої професійної фізкультурної освіти є можливою і доцільною лише на культурологічних засадах. Ряд дослідників, з метою підвищення якості освіти майбутніх фахівців різних спеціальностей, спрямовують свій пошук на інтеграцію акмеологічного підходу з компе-

тентнісним [8], синергетичним [1], системним [2] підходами. Проте питання модернізації професійної фізкультурної освіти і підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту на основі інтеграції акмеологічного і культурологічного підходів сьогодні залишається недостатньо вивченим.

Мета статті: виявити перспективи модернізації професійної фізкультурної освіти на засадах підвищення акме-культурологічного рівня всіх учасників навчального процесу.

Матеріали і методи. Для досягнення мети було використано: теоретичний аналіз, синтез, систематизація літературних джерел для формування базових понять та визначення основних напрямів дослідження проблеми акме-культурологічних засад професійної фізкультурної освіти; метод концептуально-порівняльного аналізу теоретичних підходів для визначення й обґрунтування стратегії і тактики організації професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту на акме-культурологічних засадах.

Результати та їх обговорення. Одне із ключових завдань сучасної професійної фізкультурної освіти полягає у створенні умов для розвитку акме-культурологічного потенціалу майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту, що має розкритися у процесі його професійної діяльності. Його розкриття у процесі навчання потребує перегляду традиційних поглядів на формування фахівця. Завдання полягає в необхідності теоретичного осмислення зазначених підходів та їх практичній реалізації у підготовці висококваліфікованого професіонала, готового до лідерства, постійного самовдосконалення, мотивованого на досягнення максимального професійного та соціального статусу, самореалізації в обраній професії.

Сутність акмеологічного підходу полягає у вивченні індивідуальних, особистісних та суб'єктивно-діяльнісних характеристик фахівця в єдності всіх взаємозв'язків задля досягнення професійних і особистісних вершин (акме) та самореалізації [3, с. 112]. Культурологічний підхід розглядає характер взаємозв'язку освіти і культури, їх ізоморфну тотожність, утворення цілісної єдності духовних, соціальних й

технологічних компонентів змісту навчання в системі когнітивно-ціннісно-регуляційних координат, для того, щоб і значення (цивілізаційна парадигма), і цінності, і смисли (культурологічна парадигма) склали основне ядро модернізованого змісту фізкультурної освіти [4, с. 13].

В якості провідних принципів, які виступають як науково обґрунтовані вимоги, що викітають із педагогічних закономірностей та забезпечують успішне досягнення цілей, що проєктуються, визначено: принцип вершинності; принцип спадкоємності трьох рівнів освіти – загального (загальнокультурного), особливого (професійного), одиночного (особистісного); принцип цілісності формування фахівців, інтеграції всіх сутнісних сил; принцип цілісності формування фахівців, інтеграції всіх сутнісних сил; принцип професійно-педагогічної спрямованості (врахування у змісті підготовки фахівця знань, умінь і навичок, що будуть затребувані в недалекому майбутньому і стануть основою нової типової системи діяльності фахівця); принцип збереження й примноження загальнолюдських і національних цінностей; принцип формування особистості у різноманітній діяльності; принцип гуманізації освітнього процесу.

З точки зору акмеології тут особливий інтерес викликають ті класи явищ, які характеризують професійний рівень фахівця: «професійна придатність», «професійна готовність», «професіоналізм», «професійна майстерність». Із позицій культурології – це «культура», «гуманізація», «спадкоємність», «традиції», «інновації». Культура у даному випадку розуміється як специфічний, морально орієнтований спосіб людської діяльності, оцінка й усвідомлення її результатів. Гуманізація має на увазі домінуюче значення не зовнішнього впливу на студента, а розкриття та розвиток його внутрішньої сутності. У культурній спадкоємності головне значення полягає у збереженні вітчизняних досягнень в освіті, минулого корисного досвіду, на основі якого необхідно удосконалювати зміст фізкультурної освіти. У цьому контексті традиції й інновації розглядаються як діалектична взаємодія, завдяки якій інновації сприймаються професійним співтовариством як корисні й ефективні і тому з часом стають традиціями.

Конструктивним, з точки зору побудови стратегії підготовки фахівців фізичного виховання та спорту є створення умов для розвитку акме-культурологічного потенціалу майбутнього фахівця. Парадигма акме і культурологічна парадигма є вдалим поєднанням, яке допомагає, з одного боку, підійти до вирішення сучасних завдань вищої професійної фізкультурної освіти з позицій цілісності й системності, а з іншого, акменавповнення розширює поле реалізації завдань культурологічної освіти майбутнього фахівця. Інтегруючи і поєднуючи акмеологічний і культурологічний підходи у професійній підготовці фахівця фізичного виховання та спорту, ми створюємо умови, коли в процесі навчання відбувається розуміння і розвиток системи формування майбутнього професіонала та акме-культурологічного потенціалу студента. Формально акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту представляє індивідуальний «зріз» потенційного суб'єкта діяльно-

сті, його можливостей та перспектив, компенсованих та некомпенсованих якостей. Акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту розуміється нами як багаторівневе інтеграційне новоутворення, яке характеризується наявністю системи його орієнтації на ефективну професійно-педагогічну діяльність, прагненням і готовністю до трансляції цінностей культури та досягнення високих результатів у професії і визначає зміст професійної придатності та пізнання власної індивідуальності фахівцем.

Отже, інтегруючи акмеологічний і культурологічний підходи у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, можна спрямувати професійну фізкультурну освіту на вирішення таких нових завдань:

- забезпечення упровадження концепції акме-культурологічного навчання, в основу якої покласти реалізацію індивідуальної навчальної траєкторії студента;

- здійснення психологічної акме-культурологічної підтримки майбутніх професіоналів (тренінги, консультування тощо);

- створення педагогічних умов, які забезпечують відповідність професійного типу особистості обраній спеціальності (учитель фізичної культури, тренер-викладач та ін.) й дозволять розробити індивідуальні траєкторії розвитку (за сукупністю ціннісних, мотиваційних та інших компонентів);

- розроблення моделі й алгоритмів оптимальної організації процесу професійної фізкультурної освіти.

Розглядаючи акме-культурологічно спрямований процес професійної фізкультурної освіти, слід забезпечити: неперервне удосконалення змісту навчання; оптимальне поєднання теоретичної і практичної підготовки; орієнтування кожної навчальної дисципліни на акме-культурологічний розвиток фахівця з урахуванням майбутньої професії; активізацію науково-дослідницької діяльності професорсько-викладацького складу у постійній взаємодії зі студентами; використання інформаційних технологій як на рівні процесу навчання, так і на рівні управління навчальним процесом; підвищення креативного рівня кожного навчального заняття.

Проте модернізація професійної фізкультурної освіти на акме-культурологічних засадах передбачає щонайменше чотири магістральні шляхи розвитку суб'єкта навчання – студента, кожний з яких відповідає відомому методологічному принципам його вивчення і спрямований на досягнення найвищих результатів як *індивід*; *особистість*; *суб'єкт діяльності*; *праці*; *індивідуальність* [7, с. 121].

Однією з найважливіших акме-культурологічних умов формування майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту є комунікативне середовище професійної фізкультурної освіти, в якому відбувається зміна суб'єктивних оцінок викладача і студента, поліпшується взаємне оцінне ставлення на формування професійно-мовленнєвої культури майбутнього фахівця [5, с. 79]. Саме ціннісно-нормативна система взаємин між ними забезпечує можливість продуктивної педагогічної взаємодії, сприяє формуванню базових компонентів особистісної зрілості, таких як від-

повідальність, толерантність, саморозвиток та «інтегративний компонент», що «охоплює всі попередні й одночасно присутні у кожному із них» [5, с. 124]. Це стосується позитивного мислення і позитивного ставлення до світу.

Оптимізацію педагогічної взаємодії викладача і студента слід здійснювати за такими напрямками:

- забезпечення наступності педагогічної взаємодії викладачів і студентів на різних етапах професійного навчання, поступовий взаємообмін між ними соціально-рольовими та фізкультурно-спортивними функціями;

- перехід від індивідуально-спільного (фронтальне чи паралельне навчання) до спільно-взаємодійного типу організації навчання (групові форми навчання, ділові ігри, дискусії тощо);

- вияв рівня задоволення викладачів і студентів комунікативною взаємодією і виявлення труднощів, які стоять на заваді;

- науково-методичне забезпечення та психологічний супровід (діагностика, психокорекція тощо) навчальної взаємодії [5, с. 201];

- аналіз та оцінка результатів такої взаємодії [5, с. 202].

Відтак сфера комунікативної взаємодії викладача і студента виступає системотворчим елементом удосконалення професійного рівня викладача і формування у майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту професійно-мовленнєвої культури [5, с. 208], яка є потужним механізмом самодетермінації, самопроекування, професійного «Я».

Найбільш активно акме-культурологічний характер професійної фізкультурної освіти проявляється у реалізації акме-культурологічних технологій навчання. Їхні особливості впровадження зумовлені внутрішньою установкою суб'єкта на особистісну зону розвитку, усвідомленням студентом професійних вимог та співставленням їх зі своїми інтелектуальними й фізичними ресурсами, тобто адекватною самооцінкою. Розвиток професійної самосвідомості є рушійною умовою становлення фахівця [6, с. 102].

Структура акме-культурологічних технологій може бути представлена цілісно, як сукупність:

- мети, завдань і технології, спрямованих, у першу чергу, на формування стійких мотивів до розвитку власної професійної культури [9, с. 641];

- методологічні основи (акме-культурологічний підхід та методико-праксеологічний рівень організації навчання на ґрунті компетентнісного і контекстного підходів);

- принципів розробки (методологічні, психолого-педагогічні, фізкультурно-педагогічні та методичні);

- умов технологічного процесу, які відображають сукупність можливостей освітньо-фізкультурного та матеріально-просторового середовища [9, с. 643];

- аналізу конкретної ситуації;

- характеристики суб'єкта і об'єкта технології та особливостей їхньої взаємодії;

- етапів, прийомів (стратегічні, тактичні) досягнення мети;

- способів прогнозування результатів;

- впровадження.

Очікуваний результат впровадження таких технологій – культурно розвинена особистість фахівця фізичного виховання та спорту, яка має бути наділена сформованою професійною сприйнятливостю, здатністю до творчого самовираження та самореалізації у майбутній фізкультурно-спортивній діяльності.

Висновки. Результати дослідження показують, що в даний час є потреба у модернізації професійної фізкультурної освіти на ґрунті інтеграції акмеологічного і культурологічного підходів та підвищення акме-культурологічного рівня всіх учасників навчального процесу. Використання цієї теоретико-методологічної основи, на наш погляд, дозволяє по-новому підійти до створення системи професійної фізкультурної освіти, яка орієнтує майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту на розвиток його акме-культурологічного потенціалу як передумови його ефективної професійної діяльності, прагненню і готовності до трансляції цінностей культури та досягнення високих результатів у професії, а також визначає зміст його професійної придатності та пізнання власної індивідуальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батечко Ніна. Якість вищої освіти в контексті синергії наукових підходів / Ніна Батечко // Неперервна професійна освіта: теорія та практика. – 2017. – № 3-4 (52-53). – С. 12-19.
2. Васильев И.Б. Акмеологические перспективы развития профессионального образования / И.Б. Васильев // Актуальные проблемы науки и высшего образования: вестник. – 2011. – № 30. – С. 163-169.
3. Дерка Т.Г. Безперервна професійна підготовка фахівців з фізичної культури: акмеологічні основи: монографія / Т.Г. Дерка; за ред. С.О. Сисоївої. – Київ: Видавництво ВП "Едельвейс", 2016. – 528 с.
4. Иванов И.В. Поликультурное и полиэтничное измерение специального физкультурного образования (теоретико-методологический аспект) / И.В. Иванов // Теория и практика физической культуры. – 2016. – № 11. – С. 12-14.
5. Кондрацька Г.Д. Професійно-мовленнєва культура майбутнього фахівця фізичного виховання в системі вищої освіти: [монографія] / Г.Д. Кондрацька. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. – 450 с.
6. Хозяинов Г.И. Акмеология физического воспитания и спорта: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 208 с.
7. Ярская-Смирнова Е.Р. Профессиональная культура: опыт социологической рефлексии / под. ред. Е. Ярской-Смирновой. – М.: ООО «Вариант», 2014. – 148 с.
8. Enric M. Obrador Competence Profile of Physical Education Teachers / M. Enric, I. Sebastiani // Professionals and volunteers in physical education. Monograph book of scientific and professional articles / editors Iana Vasickova, Bratislava Antala, Bratislava, 2012. – 254 p.
9. Ivanii I.V. Approaches of the professional-pedagogical culture to form students of physical culture specialties during the process of professional training // Journal of Physical Education and Sport, 2016. 16(22), Art 28. P. 640-643. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2016.1102>

10. Voinar I. Problems and Tendencies of professional Education in Physical Culture area / I. Voinar // Physical

Education and Sport Pedagogy, 2011. Is. 17(1). P. 44-50. doi: 10.1080/17398872.2010.544992

REFERENCES

1. Batechko N. The quality of higher education in the context of scientific approaches synergy // Continuous professional education: theory and practice, 2017. Is. 3-4(52-53). P. 12-19.
2. Vasilev I.B. Acmeological perspectives of development of professional education // Actual problems of science and higher education, 2011. Is. 30. P. 163-169.
3. Dereka T.H. Continuous professional training of physical education specialists: acmeological bases: monograph. Kyiv: VP "Edelveis", 2016. – 528 p.
4. Ivanii I.V. Multicultural and multiethnic dimension of special physical education (theoretical-methodological aspect) // Theory and practice of physical culture, 2016. Is. 11. P. 12-14.
5. Kondratska H.D. Professional speech culture of future physical education specialist in the system of higher education: monograph. Drohobych: RVV DDPU im. Ivana Franka, 2017. – 450 p.
6. Khoziainov G.I. Acmeology of physical education and sport: teaching aid for students of higher educational establishments. – M.: "Akademia", 2007. – 208 p.
7. Yarskaia-Smirnova Ye.R. Professional culture: experience of sociological reflexion. – M.: OOO "Variant", 2014. – 148 p.
8. Enric M. Obrador Competence Profile of Physical Education Teachers / M. Enric, I. Sebastiani // Professionals and volunteers in physical education. Monograph book of scientific and professional articles / editors Iana Vasickova, Bratislava Antala, Bratislava, 2012. – 254 p.
9. Ivanii I.V. Approaches of the professional-pedagogical culture to form students of physical culture specialties during the process of professional training // Journal of Physical Education and Sport, 2016. 16(22), Art 28. P. 640-643. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2016.1102>
10. Voinar I. Problems and Tendencies of professional Education in Physical Culture area / I. Voinar // Physical Education and Sport Pedagogy, 2011. Is. 17(1). P. 44-50. doi: 10.1080/17398872.2010.544992

Development of acme-culturological potential of future specialist in professional physical education

I. V. Ivanii

Abstract. The article is devoted to the actual problem of professional physical education modernization based on acme-culturological level increase of all participants of educational process. The interconnection of concepts theory of acmeology and culture was analyzed as well as principles, which determine the strategy and tactics of organization of professional training of future physical education and sport specialist. It was shown that the integration of acmeological and culturological approaches requires solving new tasks and optimization of directions of pedagogical interaction of a teacher and a student in the process of professional physical education. The author interprets and introduces in the scientific circulation new concept "acme-culturological potential of future physical education and sport specialist".

Keyword: *acmeology, culture, acme-culturological potential, professional activity, physical education and sport specialist.*

Развитие в профессиональном физкультурном образовании акме-культурологического потенциала будущего специалиста

И. В. Иванов

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме модернизации профессионального физкультурного образования на основе повышения акме-культурологического уровня всех участников учебного процесса. Проанализировано взаимосвязь понятий теории акмеологии и культуры, принципы, которые определяют стратегию и тактику организации профессиональной подготовки будущего специалиста физического воспитания и спорта. Показано, что интеграция акмеологического и культурологического подходов требует решения новых задач и оптимизации направлений педагогического взаимодействия преподавателя и студента в процессе профессионального физкультурного образования. Автор осмысливает и вводит в научный оборот новое понятие «акме-культурологический потенциал будущего специалиста физического воспитания и спорта».

Ключевые слова: *акмеология, культура, акме-культурологический потенциал, профессиональная деятельность, специалист физического воспитания и спорта.*